

Årsplan for *RELEVANS 8* skoleåret 2021–2022

Årsplanen følger strukturen og rekkefølgen på temaene i *Relevans 8, Grunnbok* og rekkefølgen i *Relevans 8–10 Skolestudio* fordi kapitlene i stor grad bygger på hverandre. Vi anbefaler 4–5 uker per kapittel.

Der det oppgis sidetall, viser disse til papirboka eller smartboka. Det samme innholdet finnes også i *Relevans 8–10 Skolestudio*, og for å tydeliggjøre hvor i *Relevans 8–10 Skolestudio* du kan finne innholdet det vises til, har vi for eksempel oppgitt navnet på deltemaet eller oppgaven.

Stortingsvalget og sametingsvalget 2021

Siden det er stortingsvalg og sametingsvalg i 2021, starter vi skoleåret med kapittel 4 "Vi bygger demokrati sammen". I forbindelse med stortings- og sametingsvalget vil det til skolestart 2021 ligge en egen tilleggsressurs klar i *Relevans 8–10 Skolestudio*. Denne ressursen egner seg godt i kombinasjon med kapittel 4 «Vi bygger demokrati sammen».

Forslag til vurdering

I kolonnen «Forslag til vurdering» finner du oppgaver og forslag til ulike vurderingsformer. I kolonnen «Tips og triks» finner du relevant stoff fra Verktøykassa (*Relevans* sin metode- og oppslagsdel) og forslag til hvordan du kan bruke innholdet i *Relevans* i samarbeid med andre fag på ungdomstrinnet. I lærerveiledningen finner du mer utfyllende beskrivelser av dette.

Lykke til!

VEDLEGG 1: Læringslogg med forklaring (mal) **VEDLEGG 2:** Tom mal læringslogg

Kapittel 4: Vi bygger demokrati sammen			
<p>Kjerneelementer</p> <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • demokratiforståelse og deltakelse • identitetsutvikling og fellesskap • bærekraftige samfunn <p>Kompetansemål</p> <ul style="list-style-type: none"> • reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for endringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst • gjøre greie for årsaker til og konsekvenser av sentrale historiske og nåtidige konflikter og reflektere over om endringer av noen forutsetninger kunne ha hindret konflikten • reflektere over hvilke aktører som har makt i samfunnet i dag, og hvordan disse begrunner standpunktene sine • beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte hvilke konsekvenser brudd på disse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt • beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Norge i dag og reflektere over sentrale utfordringer <p>Tverrfaglige tema</p> <ul style="list-style-type: none"> • demokrati og medborgerskap 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • reflektere over hvordan du selv kan delta i demokratiet • redegjøre for hva slags prinsipper som ligger til grunn for det norske demokratiet • reflektere over hva grunnleggende rettigheter er • kjenne til samenes rett til å bestemme selv i saker som er viktige for dem • redegjøre for hvordan de selv kan handle politisk og påvirke politiske beslutninger • kjenne til den norske demokratiske historien, spesielt hendelsene i 1814, 1884 og 1905 	<p>Underveisvurdering/egenvurdering: Elevene kan levere et begrepsskjema (s. 231 i Verktøykassa) med de sentrale begrepene for kapitlet.</p> <p>Presentasjon: Oppdrag 2: Hva er falske nyheter? (s. 129)</p> <p>Innlevering: Oppgaver til «Det norske demokratiet», oppgave 2 og oppgave 4 (s. 107)</p> <p>Debatt/klasediskusjon «Inn i temaet: Å være med å bestemme» (s. 101)</p>	<p>Verktøykassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Still gode spørsmål • Tankekart • Kildekritikk • Digital presentasjon • Begrepsskjema <p>Samarbeid med andre fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel norsk, kroppsøving, kunst og håndverk. • Kroppsøving: Inn i temaet (s. 100) og sektordiagram (s. 110) tar for seg kroppsøvingfaget. Se lærerveiledning for konkrete tips. <p>Stortingsvalg og sametingsvalg 2021:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valgdag 13. september 2021 • Tilleggsressurs i <i>Relevans 8–10 Skolestudio</i> • Oppgaver til «Det norske demokratiet» oppgave 4 «Hva brenner du for?» (s. 107). Etter å ha skrevet tekst om en viktig sak, kan elevene utforske hva de ulike partiene mener om denne saken. • Oppgaver til «Hva er politikk», oppgave 4 (s. 115)

			<ul style="list-style-type: none"> • Kapitteloppgave 2
--	--	--	---

Kapittel 1: Landskapet og menneskene			
<p>Kjerneelementer</p> <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • identitetsutvikling og fellesskap • bærekraftige samfunn <p>Kompetansemål</p> <ul style="list-style-type: none"> • sammenligne hvordan politiske, geografiske og historiske forhold påvirker levekår, bosettingsmønstre og demografi i forskjellige deler av verden i dag • utforske hvordan teknologi har vært og fremdeles er en endringsfaktor, og drøfte innvirkningen teknologien har hatt og har på enkeltmennesker, samfunn og natur • bruke samfunnsfaglige metoder og digitale ressurser i egne undersøkelser, presentere funn ved bruk av digitale verktøy og drøfte hvor gyldige og relevante funnene er <p>Tverrfaglige tema</p> <ul style="list-style-type: none"> • bærekraftig utvikling 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive naturlandskaper i Norge • reflektere over hvordan kulturlandskapene endrer seg med behovene menneskene har • forklare hva en arealbrukskonflikt er ved hjelp av eksempler • reflektere over hvordan landskap påvirker mennesker • gjøre rede for hvilke naturfarer som finnes i Norge, og hva som kan gjøres for å redusere farene • kjenne til hvordan klimaendringene påvirker naturfarene 	<p>Egenvurdering: Bruk malen for læringslogg (se vedlegg) for hvert deltema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Landskapene • Landskap, fornuft og følelser • Når naturen truer <p>Presentasjon: Oppgaver til «Landskapene», oppgave 3 (s. 17)</p> <p>Skriftlig innlevering: Oppgaver til «Landskap, fornuft og følelser», oppgave 3 (s. 25)</p> <p>Debatt/klasediskusjon: Oppgaver til «Landskap, fornuft og følelser», oppgave 2 (s. 25)</p> <p>Fagsamtale: Oppdrag 1 (s. 35) som utgangspunkt for en fagsamtale. Du kan legge til flere spørsmål og temaer ved behov.</p>	<p>Verktøykassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Presenter stoffet ditt strukturert • Grafisk framstilling av tall • Digital presentasjon <p>Samarbeid med andre fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel naturfag, norsk og matematikk.

	<ul style="list-style-type: none"> • utforske naturkatastrofer i verden • forklare hvorfor mennesker i fattige land er mer utsatt for naturfarer og katastrofer 		
--	---	--	--

Kapittel 2: Hvem er du?			
<p>Kjerneelementer</p> <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • identitetsutvikling og fellesskap <p>Kompetansemål</p> <ul style="list-style-type: none"> • reflektere over likheter og ulikheter i identiteter, levemåter og kulturuttrykk og drøfte muligheter og utfordringer ved mangfold • reflektere over hvordan identitet, selvilde og egne grenser blir utviklet og utfordret i ulike fellesskap, og presentere forslag til hvordan man kan håndtere påvirkning og uønskede hendelser • beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte hvilke konsekvenser brudd på disse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt <p>Tverrfaglige tema</p> <ul style="list-style-type: none"> • folkehelse og livsmestring 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • reflektere over og bruke begrepene sosialisering, normer, samfunn, identitet, personlighet og sosiale roller • reflektere over hvordan vi påvirkes av samfunn, familie og venner • reflektere over spørsmål knyttet til ulike verdier og livsvalg • beskrive ulike sosiale grupper de tilhører • kjenne til begrepet fordommer • utforske temaet likestilling mellom kjønn 	<p>Undervisvurdering/egenvurdering: Elevene kan levere et begrepsskjema (s. 231 i Verktøykassa) med de 6 sentrale begrepene for kapitlet.</p> <p>Presentasjon: Oppgaver til «Å ta gode valg», oppgave 3 (s. 61). Elevene kan ha muntlig presentasjon, lage film eller podkast.</p> <p>Skriftlig innlevering: Utforsk, oppdrag 2 (s. 63)</p> <p>Rollespill: Kapitteloppgave 4 (s. 64)</p> <p>Fagsamtale: Kapitteloppgave 1 (s. 64) egner seg godt som utgangspunkt for fagsamtale. Her må elevene kunne begreper, og de må presentere statistikk.</p>	<p>Verktøykassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Presenter stoffet ditt strukturert • Grafisk framstilling av tall • Digital presentasjon • Kildekritikk • Begrepsskjema <p>Samarbeid med andre fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel KRLE, norsk og utdanningsvalg. • KRLE: Oppgaver til «Hvem påvirker deg?», oppgave 2 (s. 51). Også i Utforsk kan man samarbeide med KRLE om temaet likestilling.

			<ul style="list-style-type: none"> • Norsk: Oppgaver til «Hvem påvirker deg?», oppgave 3 (s. 51). • Utdanningsvalg: Mange tema og oppgaver i dette kapitlet kan brukes tverrfaglig med faget utdanningsvalg. Særlig oppgave 3 (s. 61) og kapitteloppgavene s. 64.
Kapittel 3: Kamp for rettigheter			
Kjerneelementer <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • demokratiforståelse og deltakelse • identitetsutvikling og fellesskap Kompetansemål <ul style="list-style-type: none"> • reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for endringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst • gjøre greie for årsaker til og konsekvenser av sentrale historiske og nåtidige konflikter og reflektere over om endringer av noen forutsetninger kunne ha hindret konfliktene • gjøre greie for årsaker til og konsekvenser av terrorhandlinger og folkemord, som holocaust, og reflektere over hvordan ekstreme holdninger og ekstreme handlinger kan forebygges • Tverrfaglige tema <ul style="list-style-type: none"> • demokrati og medborgerskap • folkehelse og livsmestring 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • reflektere om forskjellene mellom samfunnet på 1700-tallet og i dag, spesielt med hensyn til friheter og rettigheter • vite hva opplysningsfilosofi er, og når denne tankeretningen oppstod • kjenne til maktfordelingsprinsippet og ideen om grunnleggende menneskerettigheter og når de oppstod • redegjøre for grunnleggende menneskerettigheter og hvordan status er for dem i verden i dag • kjenne til den amerikanske revolusjonen • redegjøre for bakgrunnen for og utfallet av den franske revolusjonen 	Egenvurdering: Bruk malen for læringslogg (se vedlegg) for hvert deltema: <ul style="list-style-type: none"> • Gamle tider og nye ideer • Den franske revolusjonen Presentasjon: Oppdrag 3 (s. 95). Elevene kan ha muntlig presentasjon foran klassen, lage podkast eller film. Skriftlig innlevering: Oppgave 3: Hvem var opplysningsfilosofene? (s. 79) Debatt/klasediskusjon:	Verktøykassa: <ul style="list-style-type: none"> • Still gode spørsmål • Kildekritikk • Kildedogg • Presenter stoffet ditt strukturert Samarbeid med andre fag: <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel engelsk, fremmedspråk og norsk. <ul style="list-style-type: none"> • Fremmedspråk eller engelsk: Deler av presentasjon og innlevering kan framføres/leveres på et annet språk.

	<ul style="list-style-type: none"> • kjenne til viktige hendelser og noen viktigere aktører i den franske revolusjonen	Oppgave 2: Har ytringsfriheten noen grenser? (s. 79)	<p>Arbeid med historiske kilder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karikaturer s. 68 • Bilder av Napoleon Bonaparte. Oppgaver til «Den franske revolusjon», oppgave 2, (s. 93). <p>Arbeid med kontradiktisk historie:</p> <p>La elevene reflektere over hvordan samfunnet hadde sett ut dersom viktige historiske hendelser ikke hadde skjedd. Kapitteloppgave 4 (s. 96).</p>
--	---	--	---

Kapittel 5: Fra jordbruk til industri			
Kjerneelementer <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • demokratiforståelse og deltakelse • identitetsutvikling og fellesskap • bærekraftige samfunn 			
Kompetansemål <ul style="list-style-type: none"> • utforske hvordan teknologi har vært og fremdeles er en endringsfaktor og drøfte innvirkningen teknologien har hatt og har på enkeltmennesker, samfunn og natur • reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for endringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst • gjøre greie for årsaker til og konsekvenser av sentrale historiske og nåtidige konflikter og reflektere over om endringer av noen forutsetninger kunne ha hindret konflikten • beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og hvordan de påvirker hverandre, og presentere tiltak for mer bærekraftige samfunn • vurdere hvordan arbeid, inntekt og forbruk kan påvirke personlig økonomi, levestandard og livskvalitet 			
Tverrfaglige tema <ul style="list-style-type: none"> • demokrati og medborgerskap • bærekraftig utvikling 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • kjenne til hvordan folk i Norge levde på 1800-tallet • forklare hva den industrielle revolusjonen var, og hva slags konsekvenser den fikk • kjenne til Storbritannias rolle i den industrielle revolusjonen • reflektere over fordeler og ulemper knyttet til industrialiseringen • reflektere over forholdet mellom industri og miljø 	Egenvurdering: Bruk malen for læringslogg (se vedlegg) for hvert deltema: <ul style="list-style-type: none"> • Liv og arbeid på 1800-tallet • Den industrielle revolusjonen • Nye tider Presentasjon: Oppgaver til «Den industrielle revolusjonen», oppgave 3 (s. 149) <i>Eller</i> Oppgave 4 (s. 149) Rollespill: Oppgaver til «Nye tider», oppgave 3 (s. 157) Debatt/klasediskusjon: Oppgaver til «Nye tider», oppgave 4 (s. 157)	Verktøykassa: <ul style="list-style-type: none"> • Presenter stoffet ditt strukturert • Digital presentasjon • Bruke bilder lovlig • Kildelogg Samarbeid med andre fag: <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel naturfag, norsk og matematikk. Bruk bildene i kapitlet: <ul style="list-style-type: none"> • Elevene kan skrive kildelogg til flere av bildene i kapitlet.

Kapittel 6: Kamp om land og folk			
Kjerneelementer <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • demokratiforståelse og deltakelse • identitetsutvikling og fellesskap • bærekraftige samfunn 			
Kompetansemål <ul style="list-style-type: none"> • drøfte hvordan teknologi har vært en endringsfaktor, og drøfte innvirkningen teknologien har hatt og har på enkeltmennesker, samfunn og natur • gjøre greie for årsaker til og konsekvenser av sentrale historiske og nåtidige konflikter og reflektere over om endringer av noen forutsetninger kunne ha hindret konflikten • utforske og beskrive hvordan menneske- og urfolksrettigheter og andre internasjonale avtaler og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til mennesker, likestilling og likeverd • redegjøre for fornorsking av samene og de nasjonale minoritetene og uretten de har vært utsatt for og reflektere over hvilke konsekvenser det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå • reflektere over hvilke aktører som har makt i samfunnet i dag, og hvordan disse begrunner standpunktene sine 			
Tverrfaglige tema <ul style="list-style-type: none"> • demokrati og medborgerskap • bærekraftig utvikling 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • kjenne til at folk i ulike deler av verden ikke nødvendigvis kjente til hverandre for inntil ca. 500 år siden • reflektere over at europeerne utnyttet områder og folk dit de kom, i Afrika, Amerika og Asia – og konsekvensene av slik utnyttning • redegjøre for hva slaveri og menneskehandel er og europeernes rolle i dette • redegjøre for begreper som imperialisme og nasjonalisme og konsekvenser av disse tankeretningene • reflektere over begreper som mangfold og diskriminering • redegjøre for trekk ved norsk nasjonalisme på 1800-tallet • kjenne til forholdene i tsarens Russland før den russiske revolusjonen • redegjøre for urfolks stilling og urfolks rettigheter 	<p>Egenvurdering: Elevene kan levere et begrepsskjema (s. 231 i Verktøykassa) med de sentrale begrepene for kapitlet.</p> <p>Innlevering: Oppgaver til «Verden bindes sammen med tvang», oppgave 2 (s. 177)</p> <p><i>Eller</i> Oppgave 3 (s. 177)</p> <p>Presentasjon: Oppgaver til «Verden bindes sammen med tvang», oppgave 4 (s. 177)</p> <p><i>Eller</i> Oppgaver til «Nasjonene blir til», oppgave 3 (s. 187)</p> <p>Rollespill: Oppdrag 2: Hva kan du gjøre hvis folk blir dårlig behandlet? (s. 189)</p> <p>Fagsamtale:</p>	<p>Verktøykassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begrepsskjema <p>Samarbeid med andre fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel norsk, norsk sidemål og KRLE. • Norsk sidemål: Elevene kan skrive deler av teksten på sidemål. • KRLE: I Utforsk kan man fokusere på urfolks religion. <p>Arbeid med kart: Kapitlet inneholder flere kart. Klarer elevene å lese informasjonen i kartene?</p>

		Oppgave 1 (s. 190) egner seg godt som utgangspunkt for en fagsamtale.	
--	--	---	--

Kapittel 7: Ressursene vi deler			
<p>Kjerneelementer</p> <ul style="list-style-type: none"> • undring og utforsking • samfunnskritisk tenking og sammenhenger • demokratiforståelse og deltakelse • identitetsutvikling og fellesskap • bærekraftige samfunn <p>Kompetansemål</p> <ul style="list-style-type: none"> • sammenligne hvordan politiske, geografiske og historiske forhold påvirker levekår, bosettingsmønstre og demografi i forskjellige deler av verden i dag • utforske hvordan teknologi har vært og fremdeles er en endringsfaktor, og drøfte innvirkningen teknologien har hatt og har på enkeltmennesker, samfunn og natur • bruke samfunnsfaglige metoder og digitale ressurser i egne undersøkelser, presentere funn ved bruk av digitale verktøy og drøfte hvor gyldige og relevante funnene er • vurdere på hvilke måter ulike kilder gir informasjon om et samfunnsfaglig tema, og reflektere over hvordan algoritmer, ensrettede kilder eller mangel på kilder kan prege forståelsen vår • reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for endringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst • utforske og beskrive hvordan menneske- og urfolksrettigheter og andre internasjonale avtaler og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til mennesker, likestilling og likeverd • beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og hvordan de påvirker hverandre, og presentere tiltak for mer bærekraftige samfunn • vurdere hvordan arbeid, inntekt og forbruk kan påvirke personlig økonomi, levestandard og livskvalitet <p>Tverrfaglige tema</p> <ul style="list-style-type: none"> • bærekraftig utvikling • folkehelse og livsmestring 			
Anbefalt tidsbruk	Forslag til læringsmål	Forslag til vurdering	Tips og triks
5 uker	<ul style="list-style-type: none"> • redegjøre for de ulike kategoriene av naturressurser • forklare hva bærekraftig utvikling er ved hjelp av eksempler • kjenne til hva som truer naturressursene våre • forklare hvordan naturressurser kan være opphav til konflikter • beskrive hvordan mennesker har utnyttet naturressursene før og nå • reflektere over fordeler og ulemper ved industrialisering 	<p>Egenvurdering: Bruk malen for læringslogg (se vedlegg) for hvert deltema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naturressursene • Bærekraftig ressursbruk • Kan vi redde kloden? <p>Debatt/klasediskusjon: Oppgaver til «Naturressursene», oppgave 2 (s. 201)</p> <p><i>Eller</i></p>	<p>Verktøykassa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Still gode spørsmål • Kolonneskjema • Kildekritikk • Presenter stoffet ditt strukturert • Bruke bilder lovlig <p>Samarbeid med andre fag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temaet egner seg til samarbeid med for eksempel norsk, mat og helse.

	<ul style="list-style-type: none"> • kjenne til hva global oppvarming er, og hvordan det påvirker naturressursene • kjenne til hvordan rike og fattige land utnytter naturressursene ulikt • forklare hvorfor utdanning og likestilling er viktige bærekraftiltak • reflektere over eget forbruk og kjenne til hvordan du selv kan bidra til bærekraftig ressursbruk • utforske hvordan mennesker er en ressurs	<p>Oppgaver til «Kan vi redde kloden?», oppgave 4 (s. 221)</p> <p>Presentasjon: Oppgaver til «Naturressursene», oppgave 3 (s. 201)</p> <p><i>Eller</i> Utforsk, oppdrag 4 (s. 223)</p> <p>Innlevering: Kapitteloppgave 1 (s. 224)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mat og helse: I oppgave 3 (s. 224) skal elevene lage en bærekraftig matoppskrift for framtiden. Kanskje de kan lage matretten i mat og helse-timene? • Norsk: I oppgave 1 (s. 224) skal elevene skrive artikkel. <p>Tverrfaglig undervisningsopplegg om vann: https://www.gyldendal.no/undervisningstips/fns-baerekraftmal-nummer-6/</p>
--	--	---	--

VEDLEGG 1: MAL Læringslogg med forklaring

Læringslogg Kapittel 1: Landskapet og menneskene	Skriv her
Tema	Landskapene
Hva vil du lære? Hva er du nysgjerrig på?	Eleven skriver inn det han eller hun vil lære før oppstart av temaet – kanskje etter at klassen har jobbet med «Inn i temaet». Lærer kan også be elevene se på alle overskriftene i denne delen av kapitlet, og elevene kan liste opp de tre overskriftene som ser mest spennende ut.
Oppgave 1) Nå har du lest om - landskap i Norge - hvordan landskapene endrer seg - at endringene i landskapet skjer når samfunnet endrer seg a) Hva husker du? Lag en oversikt. b) Hvilke begreper har du lært? Forklar begrepene med egne ord og bruk eksempler.	Eleven jobber med oppgave 1, og skriver svarene sine her.
Har du noen spørsmål til læreren?	En mulighet til å stille spørsmål til lærer
Lærers kommentar og tilbakemelding	Lærer gir en kort tilbakemelding på arbeidet og svarer på eventuelle spørsmål, eller forklarer hvordan elevene kan finne svar på spørsmålene på egen hånd.

Vedlegg 2: Tom mal læringslogg

Læringslogg <Navn på kapittel/tema>	Skriv her
Tema	
Hva vil du lære?	
Oppgave 1) Nå har du lest om a) Hva husker du? Lag en oversikt. b) Hvilke begreper har du lært? Forklar begrepene med egne ord og bruk eksempler.	
Har du noen spørsmål til læreren?	
Lærers kommentar og tilbakemelding	